

CENTRAL DEL CURT

COOPERATIVA CINEMA ALTERNATIU

(1974 - 82)

Cartell de la portada fet per JOAN MIRÓ per a la
"MOSTRA DE CINEMA MARGINAL" organitzada per la
CENTRAL DEL CURT (9 a 15 de febrer de 1981)

ARA FA VINT ANYS...

Joaquim Romaguera i Ramió (AEHC)

... que vaig veure aparèixer a Barcelona una distribuïdora de films no-comercials. Es deia Central de Curt i era una cooperativa. La denominació i el plantejament laboral de bones a primeres em van caure rebé: pel meu interès d'anys pel curtmétratge i el seu món, i per la meua confiança en el model social, humà, de cooperativa: tots som iguals i tots sentim l'empresa de la mateixa manera, com a cosa pròpia, encara que cadascú faci la feina que més li plau i que millor sap fer, sense impositcions, manaments, reglaments, rellotges, excomunions, anatemes, dogmatisme. Quasi una comuna tocada per la fe que l'ha posat dempeus, tocada per l'esperança que allò és el que convé a la gent, al país, al seu cinema, i tocada per la generositat sobrera que fa travestir el desig a realitat diària, malgrat els núvols i les tempestes habituals o de temporada.

També coneixia aquella gent virtuosa, clar, de cine-clubs, de compromissos, de trobar-la on calia estar per solidaritat o per tirar endavant o animar allò que ens convocava. Bona gent, que diria Derszu Uzala. Ho eren i ho són, de bona gent, fidel, pencaire, honesta, d'esquerres, cony!

(Malauradament, Josep Viusà ja no està entre nosaltres, ell que tanta feina, silenciosa, sigilosa, estratègica, sempre optimista, va fer a la CDC, a la CCA i allà on fos. Però un mal dia va dir prou, perquè l'existència ja no li era favorable i... adéu a la vida, ves. Nosaltres el recordem de quan fèiem pinya, ens estimàvem i ajudàvem tant en hores baixes com quan tocaven alegries. La vida, Viusà, la vida...)

I la Central del Curt va començar a créixer i a fer-se necessària, aquí i més enllà, perquè tenia clara llur missió, per molt franquisme que senyoregés per cims i valls d'arreu. I així va anar fent-se amb material "alternatiu" dels anys seixanta endavant, majorment realitzat

al país (i amb títols en català!) o a voltes a l'estranger, si es podia, clar, cosa que algun cop s'aconseguí perquè a fora també se la coneixia, a la CDC, ja havia fet forat, feia d'enllaç...

I aviat es va convertir, sense proposar-s'ho, en el "braç" distribuïdor de la llavors Vocalia de la Zona Catalano-Balear de Cine-Clubs, un enriquiment interessat que va fer viure uns bons anys al cineclubisme català. No ha d'estranyar, doncs, que quan aquella bona gent va decidir disoldre's, acordessin en assemblea i a instàncies d'ambdues parts, i d'un servidor pel mig, passar el seu fons filmic a la ja denominada Federació Catalana de Cine-Clubs.

Tota l'història de la CDC, i de la Cooperativa de Cinema Alternatiu (CCA), que va néixer al seu si per a realitzar ells mateixos els films que els abellia de produir dins el corrent "alternatiu" (marginal, independent, crític, denunciatori, documental, reportatge, els tres primers noticiaris de Barcelona abans dels de l'ICC, mostres, presències decisòries a Almeria i a Ourense, per exemple, i etcètera), la trobaran a continuació, en un article de pulcre historiografia que els vaig demanar que fessin per al CINEMATÒGRAF, volum 4 (1986-87), els Annals de la Federació Catalana de Cine-Clubs, i que Josep Miquel Martí i Rom l'explica –aqueixa història particular, peculiar i positiva– fil per randa i sense deixar-se cap bri en el pou de la memòria.

Ara va vint anys... que totes i tots vam creure en això i vam fer plegats tot allò, sense noms propis ni buscant mai premis de res. I ara que els tenim a l'esquena, els vint anys, toca recordar-ho, amb joia i satisfacció ecumènica, i amb nostàlgia també, que cony!, i toca divulgar-ho per a que aqueixa doble pàgina de l'història de la cinematografia nostrada (sector distribució no-comercial, sector producció alternativa) no s'oblidi ni l'oblidin els qui es vagin incorporant a la tasca: va ser una experiència de cooperativa elemental i d'infraestructura bàsica absolutament collonuda, paraula d'empordanès!

LA CENTRAL DEL CURT (1974-1982): UNA
EXPERIÈNCIA ALTERNATIVA

Josep-Miquel Martí i Rom

Nota introductòria

La Central del Curt (CDC) ha estat la «primera alternativa de distribució a l'Estat espanyol de les pràctiques cinematogràfiques marginals» i, per ara, l'única. Durant vuit anys possibilità la difusió d'uns 120 films produïts fora dels canals establerts per l'Aparell Industrial Cinematogràfic, amb una mitjana d'unes 600 contractacions de films a l'any. Fou una distribuïdora autogestionada pels propis realitzadors, que ajudà a la configuració d'una xarxa cinematogràfica d'informació i debat ideològic-polític. I, bàsicament, fou la materialització d'un grup de gent que, des de l'àmbit que coneixien (el cinematogràfic), pretenien incidir, encara que mínimament, en el context socio-polític d'aquells anys; tenien càmeres de 16 mm (les Bolex de corda, les Beaulieu), es sentien prop, ideològicament, de les diverses situacions conflictives, sempre hi havia algú nexe comú o algú contacte amb les altres xarxes de mobilització, i així fou possible tenir i difondre aquelles *imatges* que ens negaven la televisió i el No-Do.

És totalment significatiu que el període d'existència de la CDC vagi dels darrer temps del franquisme-amb-Franco fins a gairebé la irrupció socialista (octubre del 1982).

Experiències anteriors que possibilitaren el seu naixement, plantejaments inicials, evolució durant els vuit anys..., són bàsicament els punts que desenvoluparé en aquest text sobre la CDC, al temps que relacionaré (evidentment, no d'una forma exhaustiva) els esdeveniments més importants en els quals va participar-hi.

Avanço, per a qui no ho sàpiga, que el qui signa aquest text fou un component de la CDC. És ben difícil aconseguir la total objectivitat en la reflexió d'uns esdeveniments que, encara que llunyans, hom ha viscut intensament; espero que això vingui compensat pel relat d'una informació de primera mà.

Context general (finals dels 60 - inicis dels 70)

A final dels anys seixanta es produeixen dos fets (inter-relacionats) que marcaran el desenvolupament d'un cinema produït al marge de la indústria als anys setanta.

L'aparició, a final del 1967, de les Sales d'Art i Assaig va suposar una important crisi en el moviment cineclubístic de Barcelona ciutat i demés indrets urbans de Catalunya; generalitzant, podríem afirmar que, a la meitat dels setanta, tan sols sobreviuen a Barcelona un cine-club universitari i un parell més amb un públic molt característic (lligat al moviment polític). Com a compensació començaran a proliferar poc després els cine-clubs de «comarques», receptors (previ acord amb l'empresari local) dels films d'art i assaig que s'estrenaven a les ciutats. Els primers anys de la dècada dels setanta es produirà una redefinició de l'estructura cineclubística a Catalunya.

A principi dels seixanta s'esdevenen, en la parcel·la cinematogràfica, diversos moviments, com l'Escola de Barcelona i les darreres promocions de la Escuela Oficial de Cinematografía (EOC), que suposen uns intents d'obrir noves possibilitat cinematogràfiques. A més, les Sales d'Art i Assaig reclamaven curtmetratges per complementar les seves sessions. Així doncs, en aquest context es comença a configurar un ampli i divers moviment de gent molt jove que s'anomenaria «cinema independent». Esmentaré tan sols de passada el Seminari Universitari de Cinematografia (1967) i els Cursos de Cinematografia Aixelà (1968-1970) com a principals dinamitzadors a Catalunya d'aquest moviment.

Paral·lelament, l'Any 1970 es configura, majoritàriament per militants-simpatitzants del PSUC, la Comissió de Cinema de Barcelona, que anirà realitzant com a col·lectiu diversos films «militants» com

ara: *Xirinaes* (1970) i *Sant Cugat* (1974). Existien també uns mí-nims canals de distribució d'aquest material més conflictiu i autòcton (a més de les famoses *La hora de los hornos*, *Apolon...*) que ve-nien organitzats per «El Volti», molt proper a Comissions Obre-res (CCOO).

Orígens de la CDC

A la primavera del 1974, Albert López i Miró, Joan Martí i Valls i un servidor començarem a treballar en el què seria la CDC. Tots procedíem del món cineclubístic: Cine-Club Mirador, Cine-Club Informe 35 (I.35) i Cine-Club Enginyers (CCI), i des del gener d'aquest any formàvem part de la Junta de la revitalitzada Vocalia de la Zona Catalano-Balear de Cine-Clubs, que intentava superar la llarga crisi cineclubística assumint les noves coordenades existents: l'existència de les Sales d'Art i Assaig, la col·laboració amb els moviments socials antifranquistes (les sessions de cine-club s'esdevenien les més adients i obertes plataformes d'anàlisi i discussió polítiques), la importància creixent dels cine-clubs de comarques, etcètera.

S'inicià una tasca bàsica d'infraestructura: elaboració de llistes de distribuïdores, de lloguers de projectors, de propostes de cicles i presentadors i, fonamentalment, es va aprofundir en la col·laboració entre els propis cine-clubs (es van organitzar mostres, com «La llibertat d'expressió») i l'edició de dossiers monogràfics informatius sobre realitzadors o moviments cinematogràfics.

Albert López aportà bàsicament el seu ampli coneixement d'un sector cinematogràfic que anava des de membres de l'Escola de Barcelona fins a d'altres lligats a collectius militants.

Joan Martí duia el bagatge de tot el moviment que s'articulava al voltant de l'I.35, potser la plataforma més clara d'utilització política en aquells moments.

I, finalment, jo procedia del CCI.

Des del curs 1972-1973 havíem anat exhibint d'una manera continuada i *totalment pública* (anunciant-ho prèviament per tota la zona universitària) aquell cinema que llavors estava prohibit, des dels famosos *Potemkin*, *La hora de los hornos...*, i, paral·lelament, la més

àmplia mostra d'aquell cinema independent (part d'ell bàsicament polític). A més es duia un treball d'edició de dossiers sobre aquestes sessions (era material informatiu pràcticament no publicat anteriorment) i reproduint els colloquis posteriors d'aquestes sessions. Els treballs més importants per la seva amplitud foren el dossier *Antoni Padrós* (1974-1975) i el llibre *Pere Portabella* (1975). Tot això es va iniciar en col·laboració amb el grup configurat al voltant del Curs de Cinematografia que aixoplugà l'Institut del Teatre (1972-1973), continuador de l'Escola Aixelà citada, on hi eren Portabella, Carles Santos, Llorenç Soler, Padrós, els germans Hernández-Mor, Roc Vil·las, Pere-Joan Ventura... Nosaltres editàvem els seus textos (*Notes per un cinema al servei de la lluita de les classes populars, Cine independiente - Realidad - Alternativas*, sobre el procés de producció: idealista/materialista...) i exhibíem els seus films.

Així doncs, en aquella primavera del 1974 ens vam adonar que podíem aglutinar uns contactes i relacions cinematogràfiques i d'ordre socio-polític amb aquell considerable material *marginal* (*militant* i *underground*) que tenia poques possibilitats d'exhibició. Però allò que fou veritablement important, i que ho diferencia d'altres experiències, fou que ens posàrem a treballar en això, deixant de costat altres tasques, i *continuadament*. Deixàrem la Vocalia, els cine-clubs i ens posàrem a organitzar una distribuïdora d'aquell material, una mena de Vocalia de material no-legal, una *central del curt*.

Anys 1974-1975: Inicis, Almeria

L'octubre del 1974 s'envia als cine-clubs la *Circular* núm. 1 de la CDC. Sota l'anagrama de la Vocalia s'ofereixen 42 films (predominen: Portabella, Padrós i Baca-Garriga), que es poden contactar mitjançant un parell de números de telèfons, i s'hi acompanya un breu text introductor que intenta mínimament definir la nova proposta: «... Una llista heterogènia de curts en qualsevol format i sense cap selectivitat inicial, units per una característica comuna: la no-distribució pels canals cinematogràfics, ja sigui per factors purament de no-interès comercial, econòmic o ideològic (...) aquesta llista està oberta a totes les propostes (...) en una primera fase serà un intermediari entre el cine-club i el realitzador, i intentarem en un futur

ésser una *distribuidora de films* en dipòsit (...) intentem potenciar la visió d'aquells films que tenen com a únic canal quasi-legal cinematogràfic en el nostre context els cine-clubs...»

Aquest primer *curs*: tardor 1974 a estiu 1975 (les diverses etapes de la CDC es configuraran sobre aquesta estructura de *curs acadèmic*: l'estiu s'esdevenia un període de reflexió i replantejament, atesa la gairebé nul·la activitat cineclubística), podríem qualificar-lo com a *període heroic* en la mesura que funcionàrem com a mitjançers, ja que no disposàvem de films en dipòsit. Rebíem les comandes, contactàvem amb els realitzadors, el hi recollíem els films, els fèiem arribar als cine-clubs (si calia mitjançant la RENFE), després ens els retornaven amb l'import del lloguer dins la caixa que contenia el film i nosaltres el lliuràvem als realitzadors. En aquest període, pràcticament la totalitat del lloguer anava a parar a mans del realitzador, i la CDC tan sols descomptava petites despeses per la tramesa dels films i l'edició de les llistes de material. Érem una *central telefònica*, no hi havia més que una minsa infraestructura, i per operativitat ens repartírem les zones geogràfiques.

Foto de Joan Martí-Valls feta durant el rodatge de *Sobreviure en Mauthausen*, de Llorenç Soler

Teníem molt clar el nostre objectiu: aglutinar i consolidar les diverses possibilitats de difusió d'aquest *cinema marginal* (cine-clubs, associacions de veïns, culturals, institucions...), volíem amb la nostra pràctica quotidiana aconseguir la confiança dels realitzadors i dels cine-clubs. I, conseqüentment, la pròpia pràctica ens reclamava noves formes d'organització i ens feia reflexionar sobre el plantejament de la distribuïdora.

Aviat s'incorporaren a la CDC dues persones que seran claus en aquests primers anys: Marià Aragón, també de l'I.35, lligat a «El Volti» i amb amplis contactes amb el moviment socio-polític de base (CCOO), i Josep Viusà, qui desenvoluparia una tasca semblant dins l'important moviment dels cine-clubs de comarques. Amdós estaven també a la Vocalia.

Pel febrer del 1975 enviem la *Circular* núm. 2, amb 14 films nous. Aquesta vegada no anava encapçalada pel membret de la Vocalia, car érem ja dues plataformes autònomes i calia preservar la Vocalia (institució legal) dels possibles problemes del material cinematogràfic de la CDC. D'ara endavant, les nostres relacions sempre foren fraternes i amb objectius generals comuns.

Durant el 1975 la CDC anirà acceptant la proposta d'integració de nova gent. I aviat es configurarà al voltant de tres nuclis: Barcelona (l'eix I.35-CCI), L'Hospitalet i Badalona.

El grup de L'Hospitalet (Bartomeu Vilà, Mercè Conesa, Joan Simó i Rosa Babi) havien connectat amb nosaltres per la relació de Joan Martí amb Joan Simó. Aportaven a la CDC l'experiència d'un film, *Viaje a la explotación* (1974), sobre la problemàtica dels àrabs a Barcelona, que havien signat com Collectiu S.P.A., referint-se a Salvador Puig i Antich.

Josep Viusà fou l'introduïdor del grup a Badalona. Havien fet *Badalona, sur mer* (1975), una visió irònica sobre la degradació de les platges, que firmaven com Archibaldo Cámara.

El grup de Barcelona aportava, per un costat, l'experiència professional (cinema industrial) de Joan Martí i el seu film de muntatge sobre la violència *Carn crua* (1975), i la realització del documental sobre els atemptats de l'extrema dreta a llibrereries i cinemes, *Un libro es un arma* (1975), rodat per part de membres del CCI (Josep Maria Robuste i jo).

Malgrat l'heterogeneïtat dels components i les diverses vessants polítiques dels companys de la CDC, no hi hagué mai excessives dificultats de funcionament; els problemes, els enfrontaments no es produïren mai a nivell de grup, sinó en l'ordre personal. Aconseguírem una certa coexistència, però aquesta estructura inicial de «grups» mai fou trencada. Èrem gent de base (de cine-clubs) que havíem iniciat col·lectivament un apropament a la realització cinematogràfica amb temàtiques de la realitat sòcio-política d'aquells moments, i que havíem assumit, com a perllongament del nostre treball de base, la distribució dels nostres (i d'altres) fiims. Enteníem aquest treball globalment: realitzar, distribuir, cercar punts d'exhibició (apropar-nos a diverses problemàtiques: barris, sindicals, el context sòcio-polític en general), la qual cosa ens conduïa a noves propostes de realització; en aquells moments, durant els quals molta gent treballava a les associacions de veïns, professionals o d'altres, nosaltres pensàvem que aquesta tasca global era una aportació que fèiem a la comunitat, al procés de lluita política d'aquells anys.

Aquesta visió de conjunt del treball cinematogràfic pot venir definida, per exemple, pel film *Un libro es un arma*. El juliol del 1974, Distribuciones de Enlace va sofrir un greu atemptat que destruï una gran quantitat de llibres. La Comissió de Publicacions de la Delegació d'Alumnes de l'Escola d'Enginyers organitzà, el mes de desembre, una exposició-homenatge del fons editorial d'Enlace. Els companys de cine-club col·laboràrem en aquesta exposició elaborant un ampli «dossier» (*Atentados contra la cultura*), que recollia en una cinquantena de pàgines retalls de diaris i revistes sobre aquests tipus d'esdeveniments (del 1971 al 1975). Manuel Vázquez Montalbán ens féu el Pròleg i n'editàrem uns 1.200 exemplars, que veníem a 100 pessetes pels cine-clubs, llibreries, actes culturals... Des de recerca de textos fins al propi tiratge en offset i enquadració i posterior venda, passant per la confecció del dossier, ho fèrem nosaltres mateixos. I amb les 60.000 pessetes de benefici que aconseguírem, férem un documental de 40 minuts sobre aquests atemptats, amb entrevistes a Alfonso Carlos Comín, Romà Gubern, Joaquim Romaguera... (el film en gran part es va rodar amb «negatiu de so», que donava unes imatges molt contrastades i que, sobretot, era molt barat).

Així doncs, aquest primer any (tardor del 1974 a estiu del 1975) pot definir-se com a primer pas cap a la consolidació d'un ampli grup de producció/distribució del què anomenàvem en general *cinema marginal*.

La gent que llavors (1973-1975) treballàvem en aquesta parcel·la cinematogràfica, fóra de l'àmbit industrial, no ens sentíem representats per l'etiqueta *cinema independent*, que associàvem al moviment de finals dels anys seixanta. La major politització dels anys setanta feia que assumíssim una posició de confrontació i es va generalitzar la denominació *cinema marginal*. Fèiem bandera d'una circumstància que ens englobava a tots (des del cinema d'autor *underground* fins al cinema de contra-informació i *militant*): estàvem *al marge* de l'Aparell Industrial.

Les diverses confrontacions entre els representants d'aquest cinema van dur, en els anys 1975-1976, a un intent general de reflexió sobre els diferents objectius.

I, en aquest context, arribà una fita històrica per aquest tipus de cinema: la reunió a Almeria (organitzada per la gent de La Colmena), l'agost del 1975, de gran nombre de realitzadors «marginals» de l'Estat espanyol. Tres foren els elements bàsics teòrics que s'aportaren a la reunió, i d'ells va sorgir l'anomenat *Manifiesto de Almeria*.

Per una banda, la reflexió sobre la pràctica de la CDC i uns textos que havíem publicat al CCI («Sobre el llamado cine independiente», octubre 1974 i maig 1975): «Anàlitzem primer el concepte d'*independència* (...) aquesta pot ser *econòmica* o *ideològica* (...) La independència ideològica defineix el que nosaltres entenem com (arquetípic) *cinema independent* (...) comporta la marginació, el no-estar sotmès a la censura estatal (...) ho entenem com una NO acceptació de les institucions i circumstàncies que la defineixen (condicionant determinant), i és en aquesta premissa on la marginació pren el seu veritable significat (...) Malgrat existir intrínsecament una *voluntat de marginació* (...) hem de clarificar que la marginació és quelcom que *ens ve imposat* per realitats ambientals (...) realitzar un film no és un fet abstracte (...) ha de representar la concienciació dels problemes i realitats del contexte social on vivim...»

Per un altra banda, fou important la presència i anàlisi de Tino Calabuig (dels collectius madrilenys), i fonamentalment la d'un grup d'Almeria (al voltant de Pepe Martínez Siles, ara corresponsal de

TVE a Alemanya), que havien publicat feia poc a la (nova) revista *Cinema 2002* (C.2002) (núm. 4, juny del 1975) un molt interessant manifest: «El porqué de un cine político (Manifiesto del Equipo Dos)»: «El nivell *informatiu* rebutja el caràcter elitista i personalista i el substitueix per l'interès de la collectivitat. Es pretén informar, fins i tot conscienciar, però no —encara— mobilitzar (...) Volem fer un cinema testimoni, un cinema que denunciï (...) el nostre cinema neix amb pocs elements, escasses possibilitats tècniques i reduïts recursos econòmics. Un *cinema-pobre* que haurà d'utilitzar els mitjans de producció amateur i uns circuits d'exhibició independents...»

El malaguanyat Alfonso Carles Comín i Ros durant el rodatge de *Un libro es un arma*, de Cooperativa Cinema Alternatiu

Darrera Tino Calabuig i l'Equipo Dos hi havia pràctiques fílmiques tan interessants com: *La ciudad es nuestra* (1974), sobre la problemàtica dels barris obrers a Madrid, i *Anticrónica de un pueblo* (1974), que era una visió crítica de la vida d'un poble de l'Espanya pobre, lluny de les enganyifes televisives del moment.

Almería va representar el primer contacte important i general de l'ambient «marginal», i més concretament per a la CDC el seu llançament a tot l'Estat, la plataforma de la seva expansió distribuïda a la resta del país.

El *Manifiesto*, que firmàvem, a més dels ja esmentats anteriorment, entre altres: Albert Abril, Raúl Contel, Rafael Gassent i Enrique López-Manzano (d'Acció Super 8), argumentava la «necessitat de trobar una definició que substitueixi l'equívoca i generalitzada de *cinema independent* i serveixi en un futur per anomenar un tipus de cinema en el qual l'alternativa ideològica sigui el seu factor determinant (...) S'anomenarà *cinema alternatiu* aquell que proposi un canvi enfront de l'ideologia dominant, presentant una alternativa clara de ruptura enfront de la cultura que aquesta ideologia implica i de les estructures habituals de producció i difusió d'aquest tipus de cinema...»

A més de proposar la denominació de *cinema alternatiu* i la reflexió que sobre ell es feia, potser l'aspecte més important i diferenciador d'Almería fou l'anàlisi sobre la difusió d'aquest cinema: la consciència que calia treballar en l'organització d'«equips de distribució» a les diverses zones geogràfiques de l'Estat, tot basant-se en l'experiència de la CDC, i amb l'objectiu d'intercanviar-se temporalment el material cinematogràfic de cada zona.

L'equip de la CDC va assumir totalment les reflexions d'Almería, i d'ara endavant la seva branca de producció cinematogràfica, que pretenia aglutinar aquells ja esmentats tres grups, passarà a anomenar-se Cooperativa de Cinema Alternatiu (CCA). La denominació Central del Curt (CDC) definirà la distribució exclusivament. En una primera etapa, que anirà des del 1974 al 1977, la CCA i l'equip gestor de la CDC vindran definits per les mateixes persones.

En certa manera el binomi CDC/CCA fou el dipositari de l'esperit d'Almería, del *cinema alternatiu* (pel que fa a experiència col·lectiva). Els companys de l'Equip Dos es traslladaren a Barcelona per necessitats de treball, i a través del CCI (novembre del 1975) es feren algunes sessions dedicades a Almería (se n'editaren dos dossiers) i elaboràrem un text que reflexionava detalladament sobre aquelles Conclusions (es publicà a *C.2002*, núm. 10, desembre del 1975: «El Manifiesto de Almería como punto de partida»).

1976: Consolidació i expansió

Aquest fou l'any del gran salt de la CDC. L'experiència de pràcticament un any i mig de distribució, malgrat que teníem unes estructures mínimes i insuficients, possibilità que estiguéssim *preparats* per ésser un element més de la gran efervescència socio-política que va dur la mort de Franco (novembre del 1975). Teníem els films que la gent reclamava; eren el pretext, el complement visual, la motivació de la reunió. Fèrem més de 700 contratacions de films, la gran majoria a Catalunya, però ja començarem a tenir una gran incidència (i d'una manera continuada i estable) a la resta de l'Estat (un 25 % de les contratacions), sobretot a Madrid, Bilbao, València, Ourense, Saragossa, Màlaga i Valladolid.

La infraestructura de la CDC canvià radicalment. «Alliberarem» una persona que dedicava mitja jornada (amb el seu sou corresponent) a organitzar la distribució. Durant la vida de la CDC tan sols aquestes persones «alliberades» cobraren un sou per la seva dedicació; els altres col·laboràvem desinteressadament en les aspectes que no eren pròpiament de la gestió diària, com la promoció de la CDC i el seu material als possibles centres d'exhibició, contactes amb altres zones de l'Estat, recerca de nou material, promoció a Festivals, promoure l'edició de textos a revistes i diaris, i l'elaboració de dossiers sobre les noves adquisicions de material cinematogràfic.

Així doncs, la forta demanda de films ens dugué a la creació d'una petita infraestructura, i aquesta a establir un percentatge (inicialment un 30 %) del preu de lloguer d'un film per mantenir la infraestructura.

Per primer cop s'edità un catàleg de films (abans eren simples relacions amb la mínima informació tècnica: format, duració, etc.), i un ampli dossier (76 fulls DIN A-4) sobre el material del qual disposàvem (ja 86 films). Aquest dossier l'enviàrem a tots els centres d'exhibició (i possibles) amb els quals teníem contactes. Intentàvem trencar el cercle segons el qual com no es coneixia prou aquest material no s'exhibia, i com no s'exhibia no es coneixia i no es feien noves contractacions.

Durant els últims mesos de l'any anterior havíem aconseguit disposar d'un major nombre de films *en dipòsit*. Erem ja una Central,

En el nostre material predominaven els films, a més dels de la CCA, de Portabella, Llorenç Soler, Colectivo de Cine de Clase (CCC), Antoni Martí, Eugeni Anglada, Baca-Garriga, Jordi Bayona i Antoni Padrós. S'evidencia una major proporció d'un tipus de cinema (en general) de contra-informació, testimonial, o directament alternatiu o militant. Això també es féu palès en la pròpia demanda. Malgrat tot, els films de Baca-Garriga i Anglada (d'una procedència que es reclamava com *amateur*) tenien una molt bona sortida.

En aquest any s'estructura el que pràcticament serà el nucli de persones que conformaran la CCA (i la CDC en aquest primer període, fins al 1977). Són: Joan Martí, Marià Aragón, Josep Viúsà, Joan Simó, Bartomeu Vilà, Mercè Conesa, Francesc Pascual, Teresa Tutusaus i jo. En aquest text, i ara que ja és història, és on per primera vegada es fa esment de les persones que hi havi a darrera la CDC. Sempre creguérem que la nostra era una tasca *collectiva*, i per això mai firmàrem individualment ni cap dels textos que elaboràvem, ni les diferents col·laboracions en l'elaboració dels films.

És un any d'una gran efervescència. Ràpidament sortirà un segon catàleg (amb 99 films) i iniciem una nova modalitat de distribució: una mena de «volta» d'un film (o una sessió). Per exemple, agafàvem un film amb prou atractiu (*Viridiana*) i organitzàvem una «volta» per l'Estat de vint dies o un mes: primer a Lleida, dos dies més tard a Saragossa, després a Bilbao... Tothom era conscient que no podia haver-hi retards en les trameses, ja que perjudicaves un altre cine-club. El telèfon, la RENFE i la bona voluntat ho feien funcionar. Cal dir que, durant els vuit anys de funcionament de la CDC, els problemes dels retards dels retorns dels films, o els dels cobraments dels lloguers, foren mínims.

Durant els primers temps vàrem haver de convèncer determinades entitats d'acció sòcio-política que, dels diners que ells recaptaven mitjançant l'exhibició dels films, calia aportar un lloguer a la CDC per possibilitar la producció de nous films d'aquest caire.

D'altres exemples d'aquelles «voltes» foren amb *La ciudad es nuestra* i amb *Nuit et brouillard*, d'Alan Resnais, sobre els camps de concentració. La primera la vam tenir un mes a Barcelona deixada pels companys de Madrid i l'exhibírem pràcticament cada dia (als barris i rodalies); més tard, quan la tinguèrem en dipòsit, organitzàrem una «volta» per l'Estat.

Aquest any, entre la mort de Franco i la democràcia, fou d'una increïble activitat. Al gener, en el marc de les IV Jornadas do Cine d'Ourense es féu una reflexió sobre el paper del cinema en el context de les nacionalitats de l'Estat. Almería havia estat l'inici d'una reflexió col·lectiva, en aquell cas bàsicament sobre la marginalitat cinematogràfica; ara Ourense seria la concreció, més enllà de qualsevol particularització del cinema, de la relació entre cinema i nacionalitat. L'anomenada «Declaración sobre los cines nacionales» deia:

A la vuelta del grito de Colectivo de Cine de Clase

«Entenem per cinemes nacionals els que conceben el fenomen cinematogràfic com a instrument de lluita ideològica de les classes explotades de les diferents nacionalitats de l'Estat espanyol...», també s'esmentava que la llengua de cadascuna nacionalitat era un element primordial d'aquests cinemes, i que calia treballar en l'organització d'una infraestructura cinematogràfica de cadascuna nacionalitat. Es va valorar com molt útil en aquell moment l'existència de la CDC. Entre els firmants hi havia: Lois Álvarez Pousa, Antonio José Sánchez:

Bolaños, Antton Merikaetxevarria, José María Prado, Julio Pérez Perucha, Josep Lluís Seguí, Joaquim Romaguera i un servidor.

Almeria i Ourense tingueren un bon ressó a la premsa i principalment a les revistes. Aquestes comencen a interessar-se per la marginalitat i es publiquen textos sobre la CDC (i el seu material) a *Reseña*, *Mundo*, *Ozono*, *Ajoblanco*, etcètera.

És l'inici del gran salt públic de la CDC. El 10 de febrer, en el marc d'una mostra del curtmetratge espanyol, s'exhibeix a la Filmoteca de Barcelona (i després a Madrid) una sessió del material més representatiu de la CDC. La Filmoteca de València programarà varies sessions.

El X Premi Ramon Dagà (Granollers) fou atorgat a la CDC pel «conjunt homogeni i coherent de la seva activitat col·lectiva». El maig participem en una xerrada sobre «circuitos cinematogràfics alternatius» a l'Institut Italià de Cultura de Barcelona, juntament amb Gian Vittorio Baldi de l'ARCI (important circuit alternatiu italià). I el novembre, diversos films de la CDC van al Festival de Leipzig de la República Democràtica d'Alemanya.

Quan comento projeccions de films de la CDC a mostres i festivals ho faig perquè aquestes sorgiren del fruit de les gestions de la pròpia CDC o perquè aquells es van adreçar a nosaltres per projectar els films. Independentment d'aquests casos, molts films que distribuïa la CDC es projectaren a festivals a títol individual gràcies a les pròpies gestions dels seus autors. Sols referenciaré les «projeccions col·lectives», gairebé sempre agrupades sota la denominació de CDC.

Aquest també serà un any d'una gran activitat productora de la CDC. Havíem guanyat alguns premis en metàl·lic i aquell 30 % que la CDC recaptava dels llogers feren possible que la vessant productora (la CCA) iniciés alguns projectes. El grup de l'Hospitalet de Llobregat realitzà *Entre la esperanza y el fraude*, llargmetratge sobre la Guerra Civil, tot basant-se en documentals i entrevistes a importants personatges d'aquells temps; la CDC, com a col·lectiu, va col·laborar aportant part del pressupost econòmic i ajudant a la recerca de material d'arxiu; la realització fou assumida exclusivament pel grup de l'Hospitalet.

En el si de la CDC es rebé la proposta, per part d'un grup d'objectors de consciència del barri de Can Serra de l'Hospitalet, de col·laborar en la producció d'un film que reflectís la seva problemàtica i el seu treball social (alternativa al servei militar obligatori). I realitzarem *Can Serra. La objección de conciencia en España*, de la qual se'n feren gran nombre de còpies en 16 i 8 mm); potser és el film marginal amb més còpies disponibles a l'Estat.

Cartell que apareix durant el film *Entre la esperanza y el fraude* de Cooperativa Cinema Alternatiu

La CDC també va participar, com a col·lectiu, en altres plataformes cinematogràfiques que intentaven articular propostes al voltant del cinema català. El desembre del 1975 s'havia creat l'Institut del Cinema Català (ICC), i el gener del 1976, a la primera Junta General, es creà una Comissió de Producció amb l'objectiu de formular projectes de producció de llargmetratges i curtmetratges, sota la responsabilitat de Josep Maria Forn i Josep Maria Vallès. La CDC/CCA fou convidada a participar a les reunions que (el febrer i el març) es

feren sota el títol de «El curtmetratge, com a primer pas de la producció de l'ICC». D'aquestes reunions va sorgir la proposta de producció d'un noticiari alternatiu al No-Do. Els diferents collectius i persones que formaven aquesta comissió feren les seves propostes; les de la CDC foren: *La situació psiquiàtrica a Catalunya* i *Els maquis*, que quedaren assignades al tercer apartat de «diversos» (els altres eren *Lluites obreres, passat i present* i *Països Catalans*). Finalment, ja en les sessions de treball d'aquest tercer apartat, proposàrem fer *Bellvitge (Atemptats urbanístics)*, que en la votació conjunta final quedà com a tercer curt a produir (els dos primers foren *Català a l'escola* i *La Mina de Serós*). Per problemes econòmics tan sols s'arribà a realitzar el primer de la llista.

1977: Festivals, reestructuració

La frenètica activitat de distribució dels sis primers mesos (sobretot pel gran augment de contractació de la resta de l'Estat, saltaren de ser un 25 % a gairebé un 40 % del volum total), obligaren a tenir dues persones a sou per dur la gestió diària de la CDC. Eren els últims mesos de la dictadura.

L'activitat política s'havia emportat de la CDC a Marià Aragón, però s'hi havien integrat Mireia Pigrau i Edmon Amill.

S'edità un tercer catàleg (amb un centenar de films), on hi cal destacar l'absència de la producció d'Antoni Padrós, que va retirar el seu material. I s'inicià l'edició de petits dossiers sobre els nous films en distribució, que s'enviaven als cine-clubs.

El maig del 1977, després de tres anys de treball en l'organització d'una distribuïdora alternativa i ja en ple context de les primeres eleccions democràtiques després de quaranta anys (el 15 de juny), la CDC es planteja que la seva tasca hauria de ser assumida també per altres (noves) plataformes, i contactem amb l'ICC. Per nosaltres havia acabat un període i d'ara endavant calia normalitzar aquesta alternativa de distribució: per una banda, que fos assumida per una institució legal i, per l'altra, que tingués possibilitats d'infraestructura (i econòmiques) per ampliar el seu camp d'acció.

Després de varies reunions, al setembre, ens comunicaren que no era possible per dificultats econòmiques. També rebérem alguna proposició (no concretada) per part de la CNT.

Finalment, a l'octubre, l'equip gestor de la CDC convocarem la resta de realitzadors dels films que teníem en distribució a una sèrie de reunions per clarificar el nostre futur. D'aquí sortí la proposta de crear una comissió oberta als realitzadors per assumir globalment la gestió de la CDC. I, així, d'ara endavant caldrà diferenciar l'activitat del col·lectiu de producció (la CCA) de l'equip gestor de la CDC (encara que les seves trajectòries estaran fortament lligades). I ja dintre la CCA s'anirà produint un lent procés de separació (que durarà alguns anys) del grup de l'Hospitalet de la resta de components.

La dona, títol del segon *Noticiari* que rodà la Cooperativa Cinema Alternatiu

D'ara endavant, i ja fins al final, l'equip de gestió de la CDC estarà format per un col·lectiu gairebé estable on s'integren: Joan Martí, Josep Viusà, Joan Simó, Francesc Pascual, Teresa Tutusaus, Mireia Pigrau, Edmon Amill i jo (per part de la CCA) i Llorenç Soler, el CCC (Helena Lumbreras i Marià Llisa) i Antoni Martí. I en algun període: Jordi Bayona, Lluís Garay i Joan Mallarach.

El nou equip gestor va decidir d'establir una nova proporció en el repartiment dels llogers de les contractacions: 50/50.

Entre el final del 1976 i el principi del 1977 la CDC/CCA havia intentat tirar endavant la producció d'un Noticiari alternatiu. Les característiques que el definien eren: periodicitat mensual, en 16 mm, tres còpies, 7 minuts de duració, un presupost d'unes 6.000 pessetes i un lloguer fixat en 150 pessetes. N'arribàrem a fer tres: *La marxa de la llibertat*, núm. 1; *La dona*, núm. 2, i *El Born*, núm. 3. Havíem d'aconseguir unes 40 contractacions per cobrir les despeses. Tinguérem problemes de tota mena: d'infraestructura de producció (ens imposava un ritme de treball que ens costava assumir paral·lelament a la pròpia gestió de la CDC), no poguérem conscienciar els cine-clubs perquè a més del lloguer d'un llargmetratge a qualsevol distribuïdora també exhibissin un Noticiari, tampoc tinguérem cap ajut d'entitats ni organismes, i fins i tot anàrem a oferir-lo al llavors potent circuit d'exhibició Círculo A. Mig any després d'aquesta curta experiència, l'ICC iniciava el seu *Noticiari de Barcelona*, amb *Coses que retornen*, de Josep Maria Forn, juny del 1977.

Aquest any s'inicia «l'assalt» de la producció de la CDC als festivals. A més de les Xornades d'Ourense (abril), participem al Ciclo de Cine Español a Londres (maig), Reencontre International pour un Nouveau Cinéma a Utrecht (agost), Barcelona (octubre), Benalmádena (novembre) i Bilbao (desembre). La nostra presència als festivals encara és mitjançant alguna de les darreres produccions dels realitzadors que participen a la CDC, però fent ja sovint esment d'aquest fet com a mostra d'un material més ampli.

Dins el Congrés de Cultura Catalana (Àmbit Cinema), i realitzat per Joaquim Romaguera, s'edita el primer *Catàleg de films disponibles parlats-retolats en català*. I s'acorda que la CDC assumeixi la seva distribució. La mínima infraestructura de la CDC era encara l'única possibilitat de difusió d'aquell material.

A la tardor, la CDC edita un nou catàleg amb 130 films (serà el nombre màxim de la seva història). No hi són els de Portabella, però tenim les novetats d'un bloc de films bascos, la d'incorporar-ne alguns en 35 mm que presentaven també característiques de marginalitat respecte als dels canals de difusió de l'Aparell Industrial, i dels quals anteriorment havíem ocasionalment facilitat la seva exhibició: els de José María Nunes, *La piel quemada* de Josep Maria Forn,

Las salvajes en Puente San Gil d'Antoni Ribas i *Lejos de los árboles* de «Cinto» Esteve. (Cal remarcar que gràcies a la CDC avui existeix una còpia —creiem que sencera— d'aquesta notable obra.) Procedents bàsicament del Catàleg del Congrés, s'incorporen films que es poden incloure dins una vessant més amateur. I la nostra reduïda infraestructura s'amplia amb un servei propi de lloguer de projector de 16 mm.

Havíem contactat, mitjançant Albert López (també de la CDC, en els inicis), amb «Cinto» Esteve per projectar el seu film citat al CCI durant el curs 1974-1975. I aconseguirem que ens fes dipositaris d'una considerable quantitat de petites bobines gairebé sense cap ordenació. Era el que ell considerava el film *sencera*, amb la mitja hora llarga que hi mancava a la versió distribuïda als canals comercials. Poc a poc, i amb l'ajut d'altres companys del CCI, anàrem ordenant el film. I ens trobàrem amb la sorpresa que hi havien alguns fragments que havien de ser projectat en CinemaScope. La CDC, quan va distribuir-la, edità un dossier sobre el film, on s'hi esmentaven les característiques peculiars de projecció. Quan al final de la CDC traspasàrem el material a la Federació Catalana de Cine-clubs (FCCC), també dipositàrem aquest film tot esmentant-ne la seva excepcionalitat.

El nou equip de la CDC es marcà com a noves línies a seguir, a més de consolidar la xarxa de distribució, l'intentar aconseguir una «sala d'exhibició alternativa» i desenvolupar experiències de «cinema-mòbil». I així, el desembre, un grup de realitzadors de la CDC, amb un considerable material filmic (de retorn del Festival de Bilbao), féu una experiència d'aquest tipus durant unes dues setmanes per les comarques de Lleó. Eren expedicions totalment gratificants per pobles i poblets, amb pluja i neu, i pagesos que s'acostaven al vespre al bar del poble, o a un indret semblant, a veure primer «cinema» i, després, uns films propers a la seva realitat, o bé que els hi oferien altres realitats que ells desconeixien. Pel maig de l'any següent se'n feren d'altres d'expedicions, d'un mes de durada, per Galícia i Andalusia. Aquestes experiències neixien de les dificultats d'enviar films (contractats separatament) a zones molt allunyades, ja que es perdien molts dies en viatges i n'obteníem el mateix lloguer que si es projectés a Barcelona o a la seva rodalia. Així, d'una demanda

considerable d'una zona neixia un projecte de cinema-mòbil; un cine-club d'aquesta zona cercava altres punts d'exhibició i conjuntament planificàvem el recorregut.

1978: Inici d'un nou període. La Sala Aurora

El primer període de la CDC, que va des del 1974 al 1977, és el de l'inici i expansió. L'any 1978 en comença un altre, que acabarà l'any següent, definit bàsicament per l'intent de configurar unes noves estructures de distribució que possibilitessin un salt endavant; en contra dels que creien que amb la nova situació socio-política els films que es movien en l'àmplia parcel·la de la marginalitat cinematogràfica havien perdut el seu sentit, nosaltres pensàvem, primer, que tan sols s'havia iniciat un camí i, segon, que continuaven existint uns films, ideològicament interessants, que no tenien cap més canal de difusió que la CDC i els cine-clubs.

Serà un període ple d'il·lusions, de noves propostes per part d'un col·lectiu de realitzadors obert, però amb la cohesió d'uns mateixos interessos. El cinema-mòbil, la presència col·lectiva a festivals i la Sala Aurora seran alguns exemples.

La CDC tindrà una participació important a Ourense (gener). La Filmoteca dedicarà un cicle de 7 sessions a la CDC (febrer), on es projectaran els seus films més representatius. I Benalmàdena (Màlaga) li dedicarà una important retrospectiva. Tot això comportarà el moment més àlgid de la CDC quant a projecció pública, ja que, com a conseqüència, apareixeran textos als diaris i revistes. Podríem esmentar: un informe sobre la CDC al dossier de Benalmàdena, l'extra dedicat al cinema català a *Cinema 2002* (núm. 28) i un informe a *Le Monde Diplomatique* (desembre).

Una dada més d'aquesta presència pública de la CDC és que la nostra tasca era coneguda a l'estranger per grups semblants al nostre. A més d'intercanviar informació, venien a contactar personalment amb nosaltres quan algú d'ells passava per Barcelona (recordo grups holandesos, francesos, etc.). Però fonamentalment venien sud-americans (mexicans, colombians i argentins). Encara ara comenta anecdòticament Rodolfo Pastor que, quan va decidir venir a viure a Barcelona, algú a l'Argentina l'hi va donar un parell d'adreces: la de Romà Gubern i la nostra.

També participarem amb films a la Primera Setmana de Cinema Català a Berlín (juliol) i en el debat de les Jornades de Cinema Català dins el marc de la Setmana Internacional de Cinema de Barcelona.

En aquestes Jornades es tornà a produir el nostre ja vell enfrontament amb el grup Acció Super 8 (que liderava Enric López-Manzano), que intentava aglutinar un anomenat Front de Cinema Català. Acció Super 8 (AS8) neix com a grup al mateix temps que la CDC, i representa interessos prou divergents: pretenia implantar aquí el moviment europeu, fonamentalment francès, del super 8; primaven el format (el super 8) sobre qualsevol posició ideològica cinematogràfica. Nosaltres començarem a treballar en la distribució i creïem, com a conseqüència, que podíem continuar la producció; ells produïen i després feien algunes projeccions públiques a cercles propers als amateurs o a institucions culturals, sense arribar mai a configurar-se com a distribuïdora. Nosaltres teníem un material més socio-polític; ells, més experimental. Nosaltres pràcticament mai tinguérem cap subvenció econòmica, en canvi AS8 primer ho aconseguí del Ministerio de Cultura i, més tard, de la Generalitat, i sempre abundantment. Érem dues instàncies condemnades a seguir camins allunyats...

Aquest any editem el cinquè catàleg, on no hi ha significatives variacions respecte a l'anterior, si bé comencen a mancar noves produccions. És el punt zero de la futura crisi.

La CDC assumeix l'organització d'una branca de cinema infantil, anomenada Estri. S'editarà, amb l'ajut de la Fundació Serveis de Cultura Popular, un extens catàleg sobre aquesta vessant; i d'ara endavant es col·laborarà amb altres entitats interessades també en aquest «cinema per a l'escola i d'esbarjo», organitzant mostres i facilitant la seva difusió.

Durant aquest any incorporem al fons de la CDC el molt interessant material filmic procedent de «El Volti»: *Granada, mi Granada* de Roman Karmen, *La hora de los hornos* de Solanas-Getino, *Septiembre chileno*, etcètera: un material totalment militant. Paral·lelament retiren els seus films de la CDC els realitzadors amateurs. Veïen que aquest no era el canal més idoni, ja que la demanda venia definida per altres components més propers a una vessant socio-política en general.

Una altra vella polèmica a la qual hi participa la CDC és amb certs grups articulats al voltant de la revista *Arc Voltaic* i del Grup de Producció (collectiu de cinema militant lligat al PSUC). En aquest cas no hi ha els radicals enfrontaments com amb AS8, sinó controvèrsies, discussió i fonamentalment la possibilitat d'un diàleg i l'ocasional col·laboració. Ens recriminaven la manca de clarificació ideològica del nostre treball i la diversitat del material en distribució (des d'un principi hi coexistien des de les pràctiques militants d'un Portabella, els films *undergrounds* de l'«autor» Padrós o amateurs com Baca-Garriga); i en la pròpia vessant de producció de la CCA, la manca de coherència entre documents anti-feixistes, com *Un libro es un arma*, i la visió «anarquista» de la Guerra Civil, com *Entre la esperanza y el fraude* (*Treball*, 24-30 d'octubre del 1977, féu una lloança del film). És totalment clarificador d'aquesta discussió un llarg diàleg publicat a *Arc Voltaic*, núms. 2-3 (tardor-hivern del 1977-1978). Ens separaven la nostra voluntat de ser un grup «obert» amb tots els seus problemes (la difícil coherència que ens retreien, l'idealisme de creure en una pràctica distribuïdora assumida per les diferents corrents anti-franquistes) i les seves avantatges (enriquidora per la pròpia diversitat, vivíem un procés, no un model predefinit). Nosaltres prioritzàvem la pràctica sobre la reflexió teòrica, i aquesta tan sols es produïa a posteriori com a conseqüència de la pròpia pràctica, mai com a translació de reflexions cinematogràfiques externes al nostre contexte. La CDC acceptava material que la CCA mai no hauria produït (*underground*, amateur), però les pròpies contractacions ens donaven la raó: la demanda bàsicament la conformaven els films de la CCA, de Llorenç Soler, del CCC, etcètera.

Durant l'últim trimestre d'aquest any, la CDC inicia l'experiència de gestionar una sala d'exhibició alternativa. Es la Sala Aurora. Es feien tres sessions setmanals: divendres, dissabtes i diumenge, amb el material més socio-polític i complementades amb col·loquis amb els realitzadors o persones properes a les temàtiques visionades. En alguns casos organitzàvem sessions extraordinàries a causa del nombrós públic. La Sala Aurora estava al Centre Internacional de Fotografia (carrer de l'Aurora, 11-bis), que era una mena de *factory* a l'estil anglosaxó, una illa tecnològica i neta enmig del Barri Xinès barceloní (amb una meravellosa façana d'Arranz Bravo i Bartolozzi);

CENTRAL DEL CURT

Centre Internacional de Fotografia Barcelona

Plataforma alternativa d'exhibicio cinematografica

SESIONS

Divendres 10 nit

Dissabtes 10 nit

Diumenges 7 tarda

PROGRAMACIO

CICLE

"LA GUERRA CIVIL"

27 Octubre: GADAGRA, NI GADAGRA - Ruyss Ferrer (1982)
28 Octubre: ENTRE LA ESPERANZA Y EL FRAUDE - Comp. Cinema Alternativa
29 Octubre: GADAGRA, NI GADAGRA - Ruyss Ferrer (1982)

1 Noviembre: LA VIDA DE LOS NIÑOS - F. Bellocq, D. Bellocq (ARGENTINA)

2 Noviembre: "CINEMA DE LOS MEXICANISTAS"

3 Noviembre: SIN UNA PALABRA - Antonio Maura (ESPANIA)

4 y 5 DE FEBRERO DEL '76 - 20 años de Revolucion (ESPANIA)

LA MORA DE LA SILENCIO - Comp. Cinema Alternativa (ESPANIA)

ESPANIA DE ESPERANZA - "Fidel" Maura (ESPANIA)

INDEFINITO - JORGE HERRERA Y MORA PERERA - ESPANIA 2 - 1974 (ESPANIA)

6 Noviembre: LA VIDA DE LOS NIÑOS - F. Bellocq, D. Bellocq (ARGENTINA)

10 Noviembre: NIC DICTADUR DEL - Antonio Maura

11 Noviembre: NIC DICTADUR DEL - Antonio Maura

12 Noviembre: ENTRE LA ESPERANZA Y EL FRAUDE - Comp. Cinema Alternativa

17 Noviembre: "CINEMA DE LOS MEXICANISTAS"

SIN UNA PALABRA - Antonio Maura (ESPANIA)

4 y 5 DE FEBRERO DEL '76 - 20 años de Revolucion (ESPANIA)

LA MORA DE LA SILENCIO - Comp. Cinema Alternativa (ESPANIA)

ESPANIA DE ESPERANZA - "Fidel" Maura (ESPANIA)

INDEFINITO - JORGE HERRERA Y MORA PERERA - ESPANIA 2 - 1974 (ESPANIA)

CICLE

"LA VAGA"

18 Noviembre: AFFOLLON, FAMBOLA INCITATA - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

19 Noviembre: STANLEY CUBA CUBA - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

20 Noviembre: EL TERCER MUNDU - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

21 Noviembre: LA VAGA - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

22 Noviembre: EL TERCER MUNDU - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

23 Noviembre: STANLEY CUBA CUBA - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

24 Noviembre: AFFOLLON, FAMBOLA INCITATA - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

25 Noviembre: LA VAGA - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

26 Noviembre: EL TERCER MUNDU - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

27 Noviembre: STANLEY CUBA CUBA - 1976 (FRANCIA) (ITALIA)

AURORA, 11 bis tfn. 2416950

era la casa «progre» de l'Apateil Industrial Fotogràfic (darrera hi havia la multinacional Canon) i el seu responsable era Albert R. Guspi.

Sofrírem un autèntic setge per part de «Governación» (sols podien entrar els socis del CIF i no podia cobrar-se entrada), de «Cultura» (eren films sense permís de censura, que no podien tenir, car sols l'obtenien els de 35 mm, mentre els nostres eren de 16 mm), d'algun element de l'aparell exhibidor (denúncies a «Governación»), que parlava de competència ilegal, i finalment, per part del propi CIF a través del seu responsable (ens va donar confoses raons per finalitzar la nostra col·laboració; suposem que temia una possible reacció de la Canon a aquella plataforma de lluita ideològico-cinematogràfica).

No fou possible continuar després de tres mesos d'experiència. Però demostrarem que érem capaços d'assumir la gestió d'una sala alternativa, que amb un bon suport informatiu (2.000 cartells a tanques i «pirulís» de Barcelona, i una considerable informació a la premsa) podíem omplir quasi regularment una sala d'unes 200 butaques. I les circumstàncies ens van ajudar a demostrar que la conjuntura cinematogràfica no admetia la «marginalitat».

(*Addenda*: el CIF, després de trencar amb nosaltres, cercà i obtingué la col·laboració sense cap problema d'AS8).

1979: Desencís, reflexió i recerca de solucions

L'enorme onada de petits esforços que ens va inundar de democràcia formal l'any 1977, va generar un terrible pocés de desmobilització cultural els anys següents; molts dels dinamitzadors d'aquella xarxa difusora de la marginalitat cinematogràfica es van retirar.

Aquel «sí, però no» de la nova situació política ens feia reflexionar contínuament sobre el futur de la CDC i les possibles propostes. Mentre, véiem com en els dos darrers anys anàvem augmentant la nostra incidència a la resta de l'Estat (hi havia una nova demanda d'un material ja «cremat» a Catalunya i a algunes zones urbanes de l'Estat); això comportava un increment en les gestions burocràtiques de les contractacions, la pèrdua de dies en viatges amunt i avall, la impossible promoció directa del material, ja que estàvem allunyats dels punts d'exhibició i desconnectats de l'entramat social d'aquelles zones.

Els lloguers continuaven sent baixos (eren «preus polítics») i els realitzadors no podien fer noves produccions amb els beneficis de l'exhibició. Les còpies en distribució s'anaven deteriorant i no hi havia diners per a fer-ne de noves (aquesta fou la causa de la retirada del material de Padrós); alguns films molt importants d'aquest període, com *Anticrònica de un pueblo* (en Super 8), atès el gran nombre de projeccions, pràcticament ja no existeixen «sencers».

A més, el treball en la distribució dels films va quedar reduït a l'equip ja esmentat anteriorment i no aconseguírem interessar altres realitzadors. En un text de gener del 1978 déiem: «En una primera etapa (i encara ara per part d'un grup) ha existit una certa dissociació entre el realitzador d'un film alternatiu i la seva difusió alternativa; això ha produït en el si de la CDC una distanciament dels autors de la gestió de distribució; el seu interès es redueix quasi exclusivament a l'econòmic. Per aquests, la CDC ha esdevingut un canal paral·lel (i inesperat) d'explotació econòmica dels seus films un cop esgotat el circuit de projeccions directes del realitzador en centres d'exhibició fàcilment accessibles per ell...» Resumint: no sempre les més importants liquidacions econòmiques foren pels que més collaboraren en la pròpia gestió.

No és una simple coincidència que, durant els anys 1978 i 1979, la CCA (encara que ja separada formalment de la CDC) no fes cap nova producció.

Tres fets podrien acabar de definir aquest any: s'organitzen setmanes amb el material de la CDC a diverses capitals de l'Espanya interior (Valladolid, Lleó, etc.), a Benalmàdena s'hi projecten les noves, minses, produccions de la CDC, i entre aquest any i el següent s'edita un nou catàleg, on s'inclouen films «experimentals», vídeos i audiovisuals. Buscàvem solucions!

En aquest punt voldria retre un petit homenatge a Benalmàdena, ja que fou el festival que, any rera any, millor acollida va dispensar no tan sols al material de la CDC, sinó també a tota la marginalitat. Allà aquests films es projectaven en les millores sales i hores, i amb acurades informacions escrites als dossiers del festival.

I també a les revistes *Cinema 2002* (des del 1975 al 1980) i *Dirigido por...* (1979-1982), que, sobretot la primera, van desenvolupar una important tasca de difusió d'aquest cinema. Jo mateix, o algun altre company, publicava un text sobre un film o un realitzador

i augmentaven considerablement les contractacions. Trencàvem l'aïllament informatiu.

Aquest any acaba amb la ferma decisió d'intentar aconseguir alguna subvenció econòmica d'alguna institució, i com a primer pas iniciem els tràmits per a la *legalització* de la CDC.

1980: Empaitant subvencions

El 31 de març passem a ser legals (Societat Cooperativa Central del Curt): un notari i uns milers de pessetes ho testimonien.

Aquest també és l'any en què, a més de canviar de raó social, canvia també aquella mítica habitació de la rambla del Prat, núm 11 (primer primera), que havíem utilitzat des dels inicis, la casa de Joan Martí, i anem a una altra de la rambla de Catalunya, núm. 122 (principal segona), en un pis compartit amb Llorenç Soler, entre altres.

Els problemes esmentats anteriorment s'agregen. A més, el cost d'una nova producció és més elevat; des del 1974 els nostres lloguers s'han augmentat molt poc respecte a l'enorme increment de producció. Comença a plantejar-se una nova realitat: el *video*. Hí ha molt poques produccions en 16 mm. Pràcticament els nostres films ja estan «cremats» en els grans nuclis urbans de l'Estat; però sorprenentment, els nivells de contractació sols experimenten una reduïda baixada gràcies a la forta demanda de l'Espanya interior.

La CDC és conscient que estem realitzant un servei a la col·lectivitat, que intentem lluitar contra la generalitzada desmobilitació cultural i que se'ns presenta un nou camp a treballar: les escoles.

Aquests són globalment els factors que defineixen aquest tercer, i últim, període de la CDC, que va del 1980 al 1982.

I ens dediquem a empaitar subvencions. Presentem amplis dossiers sobre la nostra activitat, complementats amb estudis econòmics sobre les nostres despeses anuals i els ingressos dels lloguers, i demanem que ens subvencionin la diferència. Eren xifres astronòmiques (400.000 pessetes). En altres casos intentem que ens subvencionin l'adquisició d'un nou projector de 16 mm. Durant aquest any i el principi del següent, ens van dient NO: el Ministerio de Cultura (Direcció General de Promoció del Libro y de la Cinematografía), per dos cops; la Generalitat, l'Ajuntament, diverses Caixes i Fundacions

(la del Congrés de Cultura Catalana, la Roca i Galés), etcètera. Suposem que en alguns casos ens passaven «factura» per la nostra activitat; en altres (ideològicament més propers), ens animaven i lloaven el nostre treball, però res més. En ambdós casos les subvencions anaven a parar a altres mans.

Iniciem un altre cop gestions amb l'ICC per intentar que alguna instància amb majors mitjans pogués assumir el nostre treball. En un text lliurat a l'ICC i a l'Ajuntament dèiem: «Creiem que la *necessària* ajuda dels organismes públics (...) de presentar tres fronts: 1) potenciar la creació de nous centres d'exhibició, que permetin una forta i estable Federació Catalana de Cine-Clubs; 2) ajudar a sobreviure als canals distribuïdors, subvencionant econòmicament la Central del Curt, i 3) establir un sistema d'ajudes econòmiques a la producció de nous films...»

Una mica desencisats tornem a estudiar solucions fruit del nostre propi treball; l'experiència de la Sala Aurora, quant a gran plataforma pública, enorme ressó i important mitjà de recaptació econòmica, ens atrau. I pensem organitzar una mena de «setmana» sobre la marginalitat cinematogràfica, que si fos possible repetiríem els propers anys. Fem els primers contactes, tirem endavant l'organització, ho anunciem a les revistes mensuals (1a. Mostra de Cinema Marginal a Barcelona, del 24 al 30 de novembre), però poc abans de l'inauguració la Caixa ens denega el local del Palau Macaya i l'ajut...

En un últim intent d'obrir noves possibilitats, la CDC aconsueix la distribució de dos films danesos (de Per Mannsteadt): *El poder de les centrals nuclears* i *Energies alternatives*. Aquests, més *Les energies* de la CCA, tindran una forta difusió aquests anys d'onada ecologista. La CDC volia demostrar que la marginalitat no quedava fora de joc en el nou context socio-polític: hi havia nous fronts de lluita no assumits pels mitjans de comunicació.

Aquest any es produiran les darreres participacions importants de la CDC a festivals: un monogràfic del seu material a la 1a. Mostra de Cinema Mediterrani a València (novembre) i la projecció de les últimes produccions a Barcelona (novembre). I, sobretot, un cicle de cinc sessions dedicat per la Filmoteca de Catalunya (maig-juny).

Tot aquest procés de crisi de la CDC, les reflexions que es produïen en el si del grup, apareix reproduït amb tot detall en un llarg text que vaig publicar a *Cinema 2002* (núms. 61-62, març-abril del

1980) amb el títol «La crisi del cinema marginal». A més hi ha una anàlisi estadística molt minuciosa sobre els paràmetres que defineixen les contractacions en el període 1976-1979.

I potser com a cloenda d'aquella important presència de la CDC a la premsa, la revista francesa *CinémaAction* em demanà un text que es publicà en el número 10-11, primavera-estiu del 1980, on feia una panoràmica de tot el moviment marginal en general i del treball de la CDC en particular.

1981-1982: La Mostra preàmbul de la FI. Traspàs a la Federació Catalana de Cine-Clubs

Tot i que sabíem que la experiència s'acabava, ens esforçàvem per participar en les plataformes públiques que creïem interessants, potser esperant una solució. No volíem plegar i que tot aquell material marginal quedés sense distribució; tornàvem a cercar alguna institució que es fes càrrec d'aquest treball.

Així, participàrem en una ponència a les Primeres Jornades d'Animació Cultural a Barcelona (gener). I també amb una altra a les Converses de Cinema a Catalunya (Àmbit 4: Problemes Culturals) (febrer), on hi va haver una molt interessant discussió entre representants de l'Aparell Exhibidor i els de la marginalitat (CDC, cine-clubs, Drac Màgic, etc.), aquells no volien permetre ni la més mínima possibilitat d'exhibició que no fos la que ells representaven.

També coorganitzàrem, amb Drac Màgic i el Servei de Vídeo Comunitari, la 1a. Mostra a Catalunya de Cinema, Vídeo i Audiovisuals per a Infants als Lluïsos de Gràcia (gener-febrer); en catorze sessions s'ofereix la majoria d'aquest material existent.

Continuant amb la idea d'organitzar una mostra cinematogràfica, després de la fallida del passat novembre, aconseguim *finalment* realitzar-la a la Sala APSI (carrer de Sant Elies, núm. 25), del 9 al 15 de febrer. Per primera i última vegada la CDC va obtenir una subvenció d'un total de 750.000 pessetes desglosada en: 350.000 de l'Ajuntament, 350.000 de la Caixa d'Estalvis de Barcelona i 50.000 de la Fundació Serveis de Cultura Popular. El Ministerio de Cultura no solament no ens va donar cap ajuda, sinó que, a més, ens va posar alguns entrebancs burocràtics per a poder-la realitzar (entre altres coses ens exigia el codi d'identificació de la Delegació d'Hisenda).

Com férem en la Sala Aurora, ara també ens abocàrem en la difusió d'aquesta 1a. Mostra de Cinema Marginal: editàrem 2.000 grans cartells amb el títol fet expressament (i gratuïtament) per Joan Miró, que penjàrem nosaltres mateixos per tanques i pirulís, un dossier de 24 pàgines sobre els films que projectàvem, una gran campanya a la premsa i a la ràdio, etcètera.

Durant set dies, nou sessions, quinze hores de projecció i trenta films donaren una panoràmica sobre la marginalitat, escollint aquells films més desconeguts però alhora que podien ser més interessants: cinema valencià, aragonés, gallec, andalús, basc i català. A més, tingüèrem una sessió especial amb *La caza de brujas* d'Antonio Drove. I comptàrem amb la presència d'aquest i d'Antonio Artero, entre altres realitzadors.

La consideràrem una bona experiència. Havia funcionat la promoció i l'organització en general (no va haver-hi cap problema), i tingüèrem una mitjana d'uns cent espectadors per sessió, que donaren

una recaptació d'unes 60.000 pessetes. Finalment, després de descomptar totes les despeses, quedaren 535.000 pessetes netes. Amb elles, la CDC va poder posar-se al dia en els pagaments als realitzadors i continuar un any més la seva existència.

(Per cert, quan la nostra era una situació econòmicament desesperada, l'Ajuntament tardà més d'un any a pagar-nos l'ajut.)

La fi de la CDC arribà l'any 1982, coincidint amb el renaixement de l'estructura cineclubística (la Federació Catalana de Cine-Clubs) i de la mà de Joaquim Romaguera, company molt lligat a la CDC al llarg de la seva vida.

L'1 d'abril es fa una reunió d'autodissolució que tothom accepta, i es recomana als realitzadors amb films a la CDC que permetin traspassar-los a la Federació (ho faran 73 films).

Finalment, quan l'Ajuntament féu efectiva la seva ajuda (després de milers de gestions), es féu l'última reunió de liquidació (16 de juny).

El setembre del 1982, la Federació inicia (pràcticament) la tasca de distribució d'aquell material.

Vuit anys abans, unes persones procedents de l'anterior vocalia de Cine-Clubs havíem creat la Central del Curt i ara tornàvem als cine-clubs. Havíem somniat i gairebé fou una realitat.

TEXTOS SOBRE LA CENTRAL DEL CURT I EL CONTEXT MARGINAL

<i>2002</i>	= <i>Cinema 2002</i>
<i>2001</i>	= <i>Cinema 2001</i>
<i>DP</i>	= <i>Dirigido por...</i>
<i>FC</i>	= <i>Fulls de cinema</i>
<i>AV</i>	= <i>Arc Voltaic</i>
<i>EVT</i>	= <i>El Viejo Topo</i>
<i>P</i>	= <i>Pellicula</i>
<i>NL</i>	= <i>Nueva Lente</i>

1. La CDC

«Una experiencia piloto: Cooperativa de Cine Alternativo - Central del Corto», a *2002*, núm. 20, p. 68 (X/1976).

«Central del Curt...», a *DP*, núm. 64, p. 42 (VI/1979).

«El Manifiesto de Almería como punto de partida», a *2002*, núm. 10, p. 58 (XII/1975).

«Conversa amb la Central del Curt», a *AV*, núm. 2-3, p. 3 (tardor-hivern del 1977-1978).

«León: el pueblo fue al cine y vio un cine del pueblo», a *2002*, núm. 37, p. 20 (III/1978).

«F.lmoteca: Central del Corto», a *2002*, núm. 40, p. 18 (VI/1978).

«Filmoteca: Central del Corto», a *DP*, núm. 51, p. 6 (II/1978).

«Filmoteca: Central del Curt», a *DP*, núm. 74, p. 60 (VI/1980).

«I Mostra de Cinema Marginal», a *DP*, núm. 81, p. 40 (III/1981).

«I Mostra de Cinema Marginal a Barcelona», a *NL*, núm. 105, p. 33 (V/1981).

«Un análisis estadístico de una distribuidora alternativa...», a *2002*, 61-62, p. 104 (III-IV/1980).

«Valoración de la experiencia de una sala alternativa: la Sala Aurora», a *2002*, núms. 61-62, p. 107 (III-IV/1980).

«La Central del Curt una peculiar experiencia: fin de una etapa», a *DP* núm. 99, p. 14 (XII/1982).

2. Realitzadors de la CDC

«Entrevista con Lorenzo Soler», a *2002*, núm. 22, p. 71 (XII/1975).

«Lorenzo Soler: de los pocos que...», a *2002*, núm. 57, p. 57 (XI/1979).

«Cine, ¿aprendizaje o enseñanza?», per Lorenzo Soler, a *NL*, núm. 94, p. 44 (VI/1980).

«El documental, realidad o imaginación», per Lorenzo Soler, a *NL*, núm. 100, p. 72 (XII/1980).

«Entrevista con Antoni Martí», a *2002*, núm. 23, p. 71 (I/1977).

«Los abertzales del cine catalán (Hablan Albert Abril y Antoni Martí)», a *2002*, núm. 38, p. 66 (IV/1978).

«Toni Martí o la encrucijada de un...», a *DP*, núm. 67, p. 58 (X/1979).

«Antoni Martí: el compromís amb el país», a *DP*, núm. 94, p. 16 (VI/1982).

«Colectivo de Cine de Clase», a *2002*, núm. 24, p. 68 (II/1977).

- «Entre la esperanza y el fraude. Cooperativa de Cine Alternativo», a 2002, núm. 35, p. 50 (I/1978).
- «Entrevista con Joan Martí», a *DP*, núm. 68, p. 64 (XI/1979).
- «Dos proyectos de cine infantil: Joan Martí / Rodolfo Pastor», a *DP*, núm. 89, p. 42 (I/1982).
- «Joan Martí: *Les arts escèniques* o el otro cine infantil», a 2002, núm. 1, p. 50 (X/1983).
- «Martí Rom: una nueva visión de Miró», a *DP*, núm. 70, p. 66 (I/1980).
- «Martí, Miró, Mont-roig: la constelación n.º 24», a *NL*, núm. 100, p. 67 (XII/1980).
- «El porqué de un cine político. Manifiesto del Equipo Dos», a 2002, núm. 4, p. 55 (VI/1975).
- «Y ahora, ¿qué? Un SOS de Equipo Dos», a 2002, núm. 7, p. 71 (IX/1975).
- «Dos realidades de Equipo Dos», a 2002, núm. 8, p. 54 (X/1975).
- «Entrevista con Tino Calabuig», a 2002, núm. 11, p. 59 (I/1976).
- «Pere Portabella», a 2002, núm. 38, p. 13 (IV/1978).
- «Informe general, de Pere Portabella», a 2002, núm. 38, p. 62 (IV/1978).
- «Tres reflexiones», de Pere Portabella, a *AV*, núms. 9-10, p. 22 (hivern dels 1980-1981).
- «Antoni Padrós, imágenes de la marginación», a 2002, núm. 4, p. 56 (VI/1975).
- «*La Rage* de Eugeni Anglada», a 2002, núm. 9, p. 57 (XI/1975).
- «Jan Baca y Toni Garriga, ¡esa pareja feliz!», a 2002, núm. 38, p. 54 (IV/1978).
- «Jan Baca y Toni Garriga...», a *NL*, núm. 94, p. 44 (VI/1980).
- «Entrevista con Jordi Bayona», a *NL*, núm. 100, p. 88 (XII/1980).

3. Mostres marginals

- «Grupo de Cine Independiente: La Colmena», a 2002, núm. 4, p. 59 (VI/1975).
- «I Mostra Nacional de Cine Alternativo de Almería», a 2002, núm. 8, p. 55 (X/1975).
- «I Semana Nacional del Film Super 8», a 2002, núm. 10, p. 63 (XII/1975).
- «IV Jornadas do Cine. Ourense», a 2002, núm. 14, p. 64 (IV/1976).
- «II Semana Nacional del Film Super 8», a 2002, núm. 23, p. 67 (I/1977).

- «As VI Xornadas do Cine. Ourense», a *2002*, núm. 39, p. 63 (V/1978).
 «Muestra de cine experimental español», a *DP*, núm. 85, p. 20 (X/1981).

4. Reflexions sobre la marginalitat

- «La crisis del cine marginal», a *2002*, núms. 61-62, p. 101 (III-IV/1980).
 «El cine marginal y los festivales cinematográficos», a *DP*, núm. 79, p. 48 (I/1981).
 «Converses de Cinema a Catalunya», a *DP*, núm. 83, p. 47 (V/1981).
 «Cine militante», a *EVT*, núm. 7, p. 55 (IV/1977).
 «L'altre cinema... situació actual», a *FC*, núm. 1, p. 14 (hivern del 1978).
 «El cinema marginal i la crítica cinematogràfica», a *FC*, núm. 3, p. 14 (desembre del 1978 - gener del 1979).
 «Assaig per una valoració cinematogràfica del cinema marginal», a *FC*, núm. 5, p. 8 (hivern del 1979).
 «El cine experimental: propuesta teórica», a *DP*, núm. 93, p. 24 (V/1982).
 «Cine experimental español: otros films, nuevas anotaciones teóricas», a *2001*, núm. 5, p. 64 (II/1984).

5. La marginalitat. Altres grups

- «Breve historia acerca del cine marginal...», a *2002*, núm. 38, p. 56 (IV/1978).
 «Aproximación al movimiento cineclubístico de Catalunya», a *2002*, núm. 38, p. 48 (IV/1978).
 «Acción Super 8: o cuando filmar es sólo más que un hobby», a *NL*, núm. 100, p. 77 (XII/1980).
 «Grup de Producció», a *2002*, núm. 38, p. 64 (IV/1978).
 «Drac Màgic: una experiència a l'ensenyament del cinema», a *FC*, núm. 3, p. 8 (febrer - març del 1979).
 «Entrevista con Andrés Linares», a *2002*, núm. 43, p. 64 (IX/1978).

6. Parallels

- «El *Ambit Cinema* del Congrés de Cultura Catalana», a *2002*, núm. 38, p. 68 (IV/1978).
 «L'Institut del Cinema Català», a *P*, núm. 1, p. 5 (estiu del 1979).
 «Institut del Cinema Català», a *2002*, núm. 38, p. 72 (IV/1978).
 «Noticiari de Barcelona», a *2002*, núm. 51, p. 55 (V/1979).

